

Magyarok az ENSZ apparátusában

Gömbös Ervin

Az elmúlt másfél évtizedben jelentősen megnőtt az egyetemi és főiskolai hallgatók érdeklődése a nemzetközi kérdések és kapcsolatok iránt. Mi sem jelzi ezt jobban, mint az, hogy 2005-ben a magyarországi egyetemek és főiskolák 1008 hallgatót vettek nemzetközi kapcsolatok szakra. (Beleértve valamennyi képzési formát, tagozatot és finanszírozási módot.) Ez a szám 2004-ben 1066, 2003-ban 883 volt. A nemzetközi tanulmányok szakra vonatkozó számok: 327 (2005), 310 (2004) és 258 (2003). Megemlíthetjük még a nemzetközi kommunikáció szakot, ahol félezer körüli a felvettek száma, míg a gazdaságdiplomáciai szakon kétszáz-háromszáz között mozog ebben az időszakban. Mindkét utóbbi esetben csökkenő tendencia érvényesül. Ezek a szakmegnevezések a bolognai képzési rendszer előttiék. Érdekes megfigyelni azt is, hogy 2004-es belépésünk az Európai Unióba különösebben nem hatott a felvételekre, tehát a folyamat már korábban elkezdődött. (Forrás: Országos Felsőoktatási Információs Központ honlapja: www.felvi.hu). A nemzetközi élet iránti fokozott érdeklődés azt is jelenti, hogy mind több fiatal szeretne nemzetközi szervezetben dolgozni, nagyon sokan készítik szakdolgozatukat e szervezetekhez kötődő témákban. Remélhetőleg e tanulmány nekik is segít eligazodni abban, hogy milyen esélyek lehetnek a nemzetközi szervezeteknél, és hogyan tudnak elhelyezkedni náluk.

Ez a tanulmány elsősorban az ENSZ, illetve programjai, alapjai és szakosított intézményei (együttesen: ENSZ-család) tekintetében vizsgálja azt, hogy ki lehet e szervezetek alkalmazottja, milyen feltételeknek kell megfelelnie, milyen fontosabb pozíciókat sikerült magyar szakembereknek betölteniük, és milyenek a jövőbeni kilátások. Előljáróban célszerű leszögezni, hogy ma már szinte nincs olyan emberi tevékenység, amellyel az ENSZ-család ne foglalkozna. Ez egyben azt is jelenti, hogy bármilyen szakmája is van valakinek, elvileg megvan annak a lehetősége, hogy valamilyen formában munkát végezhesen ebben a rendszerben, feltéve, ha egyéb feltételeknek (nyelvtudás stb.) megfelel, és van igény a munkájára. Az ENSZ-nek csak részben van szüksége a „nemzetközi kapcsolatok szakembereire”, sokkal inkább azonban orvosokra, gyógyszerészekre és egyéb egészségügyiekre (Egészségügyi Világszervezet – WHO vagy az ENSZ Gyermekalapja – UNICEF), agrár- és élelmészeti szakemberekre (ENSZ Élelmészeti és Mezőgazdasági Szervezete – FAO), mérnökökre, közgazdászokra (ENSZ Iparfejlesztési Szervezete – UNIDO), pénzügyi szakemberekre (Világbank – IBRD, Nemzetközi Valutaalap – IMF), fejlesztési szakemberekre (ENSZ Fejlesztési Programja – UNDP stb.). A sor hosszasán folytatható lenne.

A nemzetközi szervezetek titkárságai (központjai) alkalmazottainak, a „nemzetközi köztisztviselőknek” a foglalkoztatására valamennyi szervezet részletes szabályrendszert dolgozott ki.

Ezek ismertetésére itt nincs módunk. Indokolt azonban röviden áttekinteni azokat a főbb elveket, amelyeket az ENSZ Alapokmánya is megfogalmaz az ENSZ Titkárság (a világszervezet egyik fő szerve) keretén belül működő tisztviselői kar számára. Ezeket az elveket az ENSZ-család egészében alkalmazzák, jóllehet a részletes munkaügyi szabályok eltérők lehetnek. A fontosabb elvek és szabályok más nemzetközi szervezetek statútumában is fellelhetők.

Az ENSZ Alapokmánya az ENSZ Titkárság személyzetéről

Az ENSZ Titkárság – a világban mindenféle dolgozó nemzetközi tisztviselői kar – végzi a világszervezet mindennapi, szerteágazó munkáját. A titkárság szolgálja ki az ENSZ más főszerveit, igazgatja és követi az általuk meghatározott programokat és politikai irányvonalat. A titkárság vezetője a főtitkár, akit a Biztonsági Tanács javaslata alapján a közgyűlés nevez ki ötéves, megújítható időtartamra.

A titkárság által végzett feladatok ugyanolyan sokrétűek, mint az ENSZ által kezelt problémák. Ez a békefenntartó műveletek irányításától a nemzetközi vitákban való közvetítésig, gazdasági és társadalmi trendek és problémák felmérésétől az emberi jogokra és a fenntartható fejlődésre vonatkozó tanulmányok készítéséig terjed. A világ hírközlő médiáit igyekszik fogékonnyá tenni az ENSZ munkája iránt, és informálja arról. A titkárság személyzete a nemzetközi figyelem középpontjában lévő kérdésekről nemzetközi konferenciákat szervez; figyelemmel kíséri, hogy az ENSZ testületeinek döntéseit milyen mértékben hajtják végre; beszédeket tolmácsol, és dokumentumokat fordít az ENSZ hivatalos nyelveire.

Jelenleg a titkárság a rendes költségvetés keretében 8200 személyt foglalkoztat mintegy 170 országból. Nemzetközi tisztviselőként tevékenységükért ők is és a főtitkár is csak az ENSZ-nek tartoznak felelősséggel. Esküt tesznek, hogy egyetlen kormánytól vagy kívülálló hatóságtól sem kérnek vagy fogadnak el utasításokat. Az alapokmány alapján minden tagállam vállalja, hogy tiszteletben tartja a főtitkár és a tisztviselői kar kötelezettségeinek kizárólagos nemzetközi jellegét, és tartózkodik attól, hogy befolyásolják őket munkájuk végrehajtása során.

Az ENSZ központja New Yorkban van, és jelentős hivatalokat tart fenn Genfben, Bécsben és Nairobiban is. Az ENSZ Genfi Hivatala a konferenciadiplomácia központja, valamint a leszerelés és az emberi jogok fóruma. Az ENSZ Bécsi Hivatala a nemzetközi kábítószer-ellenőrzés, a bűnmegelőzés és büntetőjog, a világűr békés felhasználása és a nemzetközi kereskedelmi jog területén, az ENSZ Nairobi Hivatala pedig a környezet és az emberi települések terén központja az ENSZ tevékenységének.

Az alapokmány 97. cikke szerint: „A Titkárság főtitkárból és olyan tisztviselői karból áll, amelyet a Szervezet megkövetel. A főtitkárt a Biztonsági Tanács ajánlására a Közgyűlés nevezi ki. Ő a Szervezet legfőbb igazgatási tisztviselője.” Ez azt is jelenti, hogy a titkárság feladatait és funkcióit nem lehet elválasztani a főtitkári hatáskortól. A főtitkárt a Biztonsági Tanács javaslata alapján a közgyűlés választja meg kétharmados többséggel. Megbízatása öt évre szól, s újra megválasztható. A „legfőbb igazgatási tisztviselői” beosztás azonban fontos politikai feladatokkal és hatáskörrel is jár: „a Biztonsági Tanács figyelmét minden olyan ügyre felhívhatja, amely véleménye szerint a nemzetközi béke és biztonság fenntartását veszélyezteti” (99. cikk). A főtitkár részt vesz az ENSZ főszerveinek

ülésein, és végrehajtja az általuk kirótt feladatokat. Éves jelentésében beszámol a közgyűlésnek a szervezet munkájáról. Jelentős szerepet játszik közvetítői és jószolgálati területen is, amelyet „csendes” és megelőző diplomáciának neveznek.

Jóllehet az alapokmány 8. cikke kimondja a férfiak és nők egyenlő feltételek mellett történő foglalkoztatását: „A Szervezet fő- és segédszerveinek munkájában a férfiak és nők bármilyen minőségben egyenlő feltételek mellett való részvételére vonatkozólag semmiféle korlátozást nem állít fel,” a szakértői (Professional – P) és felette lévő (igazgatói – D, főtitkár-helyettesi) kategóriákban (a besorolások rendszerét lásd később) hosszú évekig túlnyomó többségben férfiak voltak. Több közgyűlési határozat és egyéb intézkedés kellett ahhoz, hogy e téren javulás történjen.

Nők a különféle kategóriákban

	2003	2004
D1 és felette	25,6 százalék	29 százalék.
P1–P5	36,7 százalék	38,3 százalék.

Adminisztráció (General Service) 62 százalék. P1 (egész titkárságon hat fő) 83 százalék.

Az alapokmány 100. cikke fogalmazza meg a titkársággal szemben támasztott egyik legfontosabb követelményt, a függetlenség alapelvét:

„1. A Főtitkár és a tisztviselői kar kötelességeik teljesítését illetően sem valamely kormánytól, sem a Szervezeten kívül álló más hatóságtól utasítást nem kérhetnek és nem kaphatnak. Tartózkodniuk kell nemzetközi tisztviselői minőségükkel összeférhetetlen bármely magatartástól, és kizárólag a Szervezettel szemben felelősek.

2. A Szervezet mindegyik tagja kötelezi magát arra, hogy tiszteletben tartja a Főtitkár és a tisztviselői kar feladatainak kizárólag nemzetközi jellegét, és nem kísérli meg őket feladatuk gyakorlásában befolyásolni.”

Tulajdonképpen ez a cikk fogalmaz meg egy másik fontos elvet is, a lojalitás elvét, amely a szervezet alapokmányában foglaltaknak és a szervezet határozatainak lelkiismeretes és maradóképpen végrehajtását jelenti. A tisztviselőkkel szemben támasztott legfontosabb követelmény tehát a szervezethez való lojalitás. Még saját kormányától sem fogadhat el utasítást. Ez azonban nem zárja ki saját államához, hazájához fűződő lojalitását. Ez a kettős lojalitás elve. Tagja lehet politikai pártnak, de ott aktív tevékenységet nem folytathat, és választott tisztséget (például országgyűlési képviselő) sem tölthet be. A haza iránti lojalitás inkább passzív jellegű.

A 101. cikk egy további fontos alapelvet fogalmaz meg, amely a titkárság összetételére vonatkozó méltányos (arányos) földrajzi elosztás elvét írja elő:

„1. A tisztviselőket a Közegyezői által megállapított szabályok szerint a Főtitkár nevezi ki.

2. A Gazdasági és Szociális Tanács és a Gyámügyi Tanács mellé, és ha szükséges, az Egyesült Nemzetek más szervei mellé is, állandó jelleggel megfelelő tisztviselői kart kell beosztani. Ezek a tisztviselők a Titkársághoz tartoznak.

3. A tisztviselők kiválasztásánál és az alkalmazási feltételek megállapításánál a munkateljesítmény, a hozzáértés és az erkölcsi feddhetetlenség legmagasabb foka biztosításának szükségét kell irányadó szempontnak tekinteni. Megfelelően tekintetbe kell venni annak fontosságát, hogy a tisztviselői kar kiválogatása a lehető legszélesebb földrajzi alapon történjék.”

A harmadik alapelv (a méltányos földrajzi elosztás) látszólag ellentmondásban lehet azzal, hogy a titkárságon történő alkalmazáskor a felkészültségnek és a rátermettségnek van elsődleges szerepe. E követelmény azt jelenti, hogy a titkárság összetételében is tükröződnie kell a tagállamok egyenlőségének, valamint a nemzeti sajátosságoknak, az eltérő politikai és kulturális értékek sokféleségének és összehangolásának. Kisebb szervezetekben, ahol kevesebb a tisztviselők száma a tagállamokénál, nem lehet mereven értelmezni és alkalmazni ezt az elvet.

A 101. cikk 3. bekezdése sorolja fel a nemzetközi tisztviselőkkel szemben támasztott hármas követelményt is (munkateljesítmény, a hozzáértés és az erkölcsi feddhetetlenség legmagasabb foka). Ezek angol megfogalmazása: *efficiency, competence and integrity*.

A nemzetközi tisztviselőkre vonatkozó lojalitás elvéhez szorosan kapcsolódik a pártatlanság elve, amely a tisztviselőnek a szervezeten belüli fellépését, semleges magatartását kell hogy jellemezze. A szervezet tagállamai által képviselt álláspontok következtében kialakuló politikai, ideológiai vitákban pártatlanság, semleges magatartás várható el. Ugyanez vonatkozik az egyes államok, államcsoportok ellen irányuló bírálatok esetében is. A tisztviselők csak engedéllyel fogadhatnak el kitüntetést kormányoktól (beleértve a sajátjukat is) és szervezetektől.

Az alapokmány 105. cikke foglalkozik a tisztviselők mentességével, amely szorosan összefügg a már tárgyalt függetlenség elvével.

„1. A Szervezetet mindegyik tagjának területén megilletik a céljainak eléréséhez szükséges kiváltságok és mentességek.

2. Az Egyesült Nemzetek tagjainak képviselőit és a Szervezet tisztviselőit szintén megilletik a Szervezettel kapcsolatos feladataik független ellátásához szükséges kiváltságok és mentességek.

3. A Közgyűlés a jelen cikk 1. és 2. pontjának alkalmazása tekintetében a részletek meghatározása iránt ajánlásokat tehet, vagy e célból az Egyesült Nemzetek tagjainak egyezmények kötését javasolhatja.”

Ez a mentesség vonatkozik a tisztviselő saját országára is, és azt is jelenti, hogy a nemzetközi tisztviselőt hivatali tevékenysége során kifejtett nézeteiért sem munkaviszonya alatt, sem az után, amikor visszatér a hazájába, nem szabad felelősségre vonni.

Az ENSZ személyzete

Titkárság

Az ENSZ Titkárságán 2005-ben 8236-an dolgoztak több mint 170 országból, őket a rendes költségvetésből finanszírozták. Ebből 2581-en tartoztak földrajzi, állampolgársági és nembeli szempontok hatálya alá. Ebből 1110 a szakértői (*P, azaz Professional*), az irányítói (*D, azaz Director*), valamint a felső vezetői (*USG és ASG, azaz Under-Secretary-General és Assistant Secretary-General*) posztok száma.

A földrajzi és állampolgári szempontokat (méltányos elosztás) kívánja megvalósítani a kvótarendszer. Bonyolult számítási módszerrel – figyelembe véve az ország népességének számát és (sokszorosan nagyobb súllyal) az ENSZ költségvetéséhez nyújtott hozzájárulását – határozzák meg egy-egy ország kvótáját, egy bizonyos „kívánatos tartományt”, amely azt jelzi, hogy az adott országnak hány tisztviselője dolgozhat a titkárságon. Magyarország kvótája 3–14 fő, 2004-ben kilencen dolgoztak a titkárságon. Az Egyesült Államok kvótája 288–386, 2004-ben 313 amerikai állampolgár dolgozott a titkárságon.

A tisztviselők alkalmazásánál figyelembe veszik a „leggazdagabb országok közszolgálati fizetését”. Ennek két oka van. Fontos, hogy ezeknek az országoknak a magas szintű képzettséggel rendelkező szakemberei (tisztviselői) is pályázzanak ezekre az állásokra. Másrészt viszont ez csökkenti a tisztviselők korrumpálódásának a lehetőségét, és erősíti függetlenségüket. Georges Noblemaire nyomán – akinek a vezetésével a Nemzetek Szövetségében kidolgozták a titkárság bérezési rendszerét – ezt *Noblemaire-elnék* is nevezik.

Sokszor azzal vádolják az ENSZ-t, hogy túl bürokratikusá vált, felduzzasztotta személyi apparátusát. Ma az *egész ENSZ-rendszerben* (beleértve az alapokat, programokat és a szakosított intézményeket) mintegy 65 ezer fő dolgozik. Hogy ez mennyire sok, összehasonlításként néhány példát mutatunk be. Az Egyesült Államok szövetségi kormányának 89 ezer alkalmazottja van külföldön. Bécs és Stockholm fővárosoknak 70 ezer közalkalmazottjuk van. Disneylandnek (Kalifornia) és Disney Worldnek (Florida) több alkalmazottja van, mint az egész ENSZ-családnak. A McDonald'snál világszerte háromszor annyian dolgoznak, mint az ENSZ-rendszerben.

Besorolási kategóriák

Főtitkár (SG – Secretary-General) *Ban Ki Mun* (Koreai Köztársaság)

2007. január 1-jétől

Főtitkár első helyettese (DSG – Deputy-SG) *Dr. Ms. Asha-Rose Migiro* (Tanzánia)

2007. február 1-jétől (a DSG posztot 1997-ben hozták létre)

Főtitkárhelyettesek (USG – Under-SG) kb. 17 fő

„Másod” *főtitkárhelyettesek* (ASG – Assistant-SG) kb. hatvan fő

Igazgatók (D2, D1 – Directors)

Szakértők (P5–P1 – Professionals)

Adminisztráció (G7–G1 – General Service) adminisztrációs, kisegítő személyzet – pl. titkárnők

Egyebek

Mindegyik kategóriában a nagyobb számjegyek a magasabb beosztások (a szakértői kategóriában például a P5 a legmagasabb, a P1 a legalacsonyabb.)

Az ENSZ Titkárságán, az alapoknál és a programoknál hasonló a személyzeti struktúra. A szakosított intézményeknél azonban lehet más is.

A titkárság személyi összetétele

Országokéinti eloszlás	1994	2004
Nem képviselt országok	28	15
Alulképviselet országok	25	10
Túlképviselet országok	21	21

Átlag életkor 46 év. 57 százalék 45 évnél idősebb, a fiatalításra tehát e területen szükség van.

Az ENSZ személyzeti reformjáról is szinte ugyanolyan régen beszélnek, mint magának az ENSZ-nek a reformjáról. A legutóbb, 1998-ban elfogadott reformprogram kilenc blokkból áll:

- emberierőforrás-tervezés;
- korszerű szabályok, eljárások;
- toborzás, kinevezés, előléptetés;
- szakértelem, folyamatos tanulás;

- teljesítménymenedzsment;
- karrierépítés;
- szolgálati feltételek;
- szerződési feltételek;
- jogi adminisztráció.

A főtitkári két évente jelentést készít a közgyűlésnek a reformok megvalósításáról.

A főtitkár legújabb javaslata megváltoztatná az eddigi besorolási kategóriákat is. Az újak:

- rövid idejű (maximális idő hat hónap);
- határozott idejű (megújítható maximálisan öt évig);
- folyamatos (öt év határozott után – nyílt végű).

Fokozatosan megszűnne a régi próbaidős (probationary) és állandó (permanent) szerződés. Az eredményesség és a folyamatosság biztosítása érdekében a titkárság jelentős részét állandó jelleggel alkalmazták. Bírálói is akadnak az állandó foglalkoztatásnak, mert az a belső, bürokratikus apparátus elkényelmesedéséhez vezethet.

A titkárságon új kinevezési rendszert vezettek be, amely szerint a kinevezésekben nőtt a főosztályvezetők (USG), programmenedzserek szerepe. A folyamatban változatlanul részt vesznek a személyzetisiek, valamint az új Központi Felülvizsgálati Testületek [Central Review Bodies – Boards (P5–D1) – Committees (P1–P4) – Panels (G)]. A CRB részt vesz az előzetes kritériumok meghatározásában is, nemcsak a kiválasztásban.

A személyzet kiválasztása időigényes, nehézkes folyamat: 1999 – 275 nap; 2004 – 174 nap; (állás meghirdetésétől a döntésig). Ennek felgyorsítását hivatott elősegíteni a számítógépes GALAXY rendszer (elektronikus toborozás, munkahelykeresés, jelentkezés). Bevezetése óta viszont nagyon megnőtt a jelentkezők száma.

A fiatal diplomások nemzeti toborzó versenyvizsgákon vehetnek részt – NCRE (National Competitive Recruitment Examinations) – de csak a nem és alulképviselt országokban, a 32 év alattiak részére rendeznek ilyen vizsgákat. Mivel Magyarország nincs alulképviselve, ilyen vizsga nálunk a közeljövőben nem várható. 2004-ben 2854 jelölt volt 54 országból. Egy évet vesz igénybe, amire a megfelelők a „roszterbe” bekerülnek. Felvételük esetén P2-es beosztást kapnak.

Friss diplomásoknak a titkárságon lehetőségük van gyakorlat (internship) végzésére is, ennek ideje általában kettő-hat hónap. Túl azon, hogy nagyon sok a jelentkező, sokak lehetőségét az is korlátozza, hogy az ENSZ semmit nem fizet, tehát a gyakornokoknak kell a szállásukról, az ellátásukról, az utazásukról stb. gondoskodniuk. Ha viszont egy kormány vállalja fiatal szakembereinek gyakorlati továbbképzését, lehetőség van alkalmazásukra a titkárságon a *Young Professionals Programme* keretében. Fizetésükről az adott kormány gondoskodik.

Nem foglalkoztunk az ENSZ-programok és -alapok, valamint a szakosított intézmények által ajánlott álláslehetőségekkel. Az adott szervezet honlapján bőséges információ található az üres állásokról és az alkalmazási feltételekről.

Az ENSZ-tisztviselők és -szakértők szerepe

A munka emberi oldalát tekintve az ENSZ tevékenységében a tagállamok politikáját képviselő és közvetítő diplomaták mellett jelentős a szerepük az ENSZ alkalmazottainak: a *tisztviselőknek* (titkársági dolgozók a központokban) és a *szakértőknek* (a területen – főleg a fejlődő országokban – dolgozók, angolul experts) egyaránt. (A szakértőt itt más értelemben használjuk, mint a besorolási kategóriáknál.) Bizonyos értelemben központi szerepük van az ENSZ céljainak az elérésében. Nélkülük ma már képtelen lenne a világszervezet egyáltalán a működésre is.

Ritka és egyedülálló privilégium az ENSZ-családban vagy annak megbízásából dolgozni, amely lehetővé teszi, hogy a mindennapi életben és munkában, közvetve vagy közvetlenül az ENSZ Alapokmányát, az abban lefektetett nemes célok elérését szolgálják. E munkában egyesül az eszme és a gyakorlat. Hol máshol a világon tudja olyan sok férfi és nő – olyan különböző háttérrel – életét, vagy annak csak egy kis részét, szentelni azon elvek megvalósításának, amelyek olyan egyedülálló módon körülveszik a jövő nagy látomását, amelyért a nemzetközi köz-tisztviselőknek speciális felelősséget kell viselniük úgy is, mint *egyéneknek*, és úgy is, mint egy szervezetet alkotó *közösségnek*.

Egy szervezet, bármilyen típusú is, és bármi legyen is a feladata, az egyéni céloknak és törekvéseknek, valamint a szervezet céljainak és követelményeinek bizonyos egyensúlyát is reprezentálja. A szervezet követelményei nem szoríthatják teljesen háttérbe az egyének szükségleteit, ugyanúgy a szervezet céljai sem eshetnek az egyéni célok áldozatául. Tulajdonképpen az egyéni aspirációk és a szervezet követelményei közötti megfelelő összhang és egyensúly léte vagy nem léte jelenti bizonyos vonatkozásban a különbséget egy szervezet sikere vagy kudarca között.

Az ENSZ történetének hatvan éve alatt, magával a szervezettel együtt, lényegesen megváltozott a tisztviselők és szakértők tevékenysége és összetétele. A munka természete eltolódott a gazdasági és szociális ügyek javára. Ma az ENSZ tevékenységének több mint nyolcvan százaléka ma már ilyen jellegű feladatok végrehajtásából áll. A tisztviselők és szakértők nagy része ezen a területen dolgozik, jelentős hányaduk távol New Yorktól.

Az ENSZ Titkárság, amelyet eredetileg csak konferenciatickárságnak terveztek, ma bonyolult, szerteágazó és széles skálán mozgó tevékenységet végző szervezet. Csupán az ott dolgozó tisztviselők száma meghaladja a nyolcezeret.

A különféle munkakörök és szakmák száma ma már szinte megszámlálhatatlan. A hagyományos politikai és jogi tevékenységtől a nemzetközi kereskedelem és a nyersanyagárak problémáig, az iparosítástól a tudományos fejlődés problémáig, a kábítószerektől a környezet problémáig minden kérdéssel foglalkozni kell. Azt lehet mondani, hogy az emberi tevékenységnek vagy érdekeltségnek ma alig van olyan területe, amellyel valamilyen módon a világszervezet tevékenysége ne függene össze.

Az ENSZ alapításakor – mai tagjai közül – több mint nyolcvan ország még gyarmat volt. Ezek az államok, és számos más fejlődő ország is, ma még olyan alapvető problémákkal küzdenek, amelyek megoldása szinte lehetetlen külső segítség nélkül. Igénylik az ENSZ és szakosított intézményeinek anyagi és szellemi támogatását. ENSZ-szakértők ezrei dolgoznak ezekben az országokban a társadalmi tevékenység legkülönbözőbb területein. Miként a világ anyagi- és energiaforrásai egyenlőtlenül oszlanak el, hasonlóképp a szellemi erőforrások is, jóllehet ez

utóbbiak nem függvényei az előzőknek. Egy nyersanyagban és energiában szegény ország is lehet szellemiekben gazdag, és fordítva.

Magyar ENSZ-tisztviselők és -szakértők a hatvanas–hetvenes es években

A Magyar ENSZ Társaság 1980-ban úgy döntött, hogy megalakítja a Volt ENSZ-tisztviselők és -szakértők Bizottságát. Ez azzal a nehézséggel is járt, hogy nem volt (ma sincs, kivéve a társaság nem teljesen pontos regiszterét) központi nyilvántartás a volt tisztviselőkről és szakértőkről. Az egyes szakterületekért, ágazatokért felelős (az adott szervezettel, szakosított intézménnyel kapcsolatot tartó) főhatóságoknál (minisztériumok stb.) sem volt nyilvántartás ezekről a személyekről. Ezért sok esetben „aki hallja, adja át” módszerrel gyűjtötték össze a névsort. 1980-ban mintegy 200-300-ra volt tehető azoknak a száma, akik 1955 óta hosszabb-rövidebb ideig, esetenként több alkalommal is ilyen megbízatást teljesítettek. A bizottság 1980. áprilisi alakuló ülésére már több mint 150 bejegyzett tagja volt, egyharmaduk volt tisztviselő, a többiek szakértők voltak. Hetvenhárom – elsősorban fejlődő – országban dolgoztak 26 szakosított ENSZ-szervezet vagy ENSZ-szerv alkalmazottjaként, illetve annak megbízásából.

A bizottság tisztviselő tagjai közül a legtöbben (12-en) a New York-i ENSZ Titkárságon dolgoztak, ezt követi az UNESCO kilenc fővel, majd az EGB hattal. A szakértők jelentős része az UNIDO-n az UNESCO-n és a FAO-n keresztül teljesített szolgálatot (38, 28, illetve 21 fő).

Kiküldött kollégáink szakterület szerinti megoszlása nagyon heterogén. A számítástechnikától az urbanisztikáig, az oktatástól a szociológiáig, a mezőgazdaságtól az egészségügyig 46 szakmát képviselnek. Ez a „színkála” a későbbiekben még differenciáltabb lett.

Magyarok az ENSZ Titkárságán

A magyar kvóta – hármas indexeléssel (tagsági tényező, népességszám, tagdíj mértéke) kialakított létszámskála: a két szélső érték 3–14. (A középérték 8,02.) Jelenleg 23 magyar dolgozik a titkárságon New Yorkban, ebből kilenc hely olyan státus, amelynél a titkárság bizonyos földrajzi, állampolgársági és nembeli arányossági szempontokat is kénytelen figyelembe venni (kvóta). Legmagasabb beosztások: Horváth Eszter (D-1) Statisztikai Hivatal; Karbuczky Imre (P-5) Konferenciaszolgáltatások; Nagy Zoltán (P-5) Számítástechnikai Rendszerek és Szolgáltatások. Többek között dolgoznak magyar szakemberek a Békefenntartási Ügyek Főosztályán (DPKO), a Tájékoztatási Főosztályon (DPI), a Belső Ellenőrzési Hivatalnál (OIOS) és az Ombudsman Hivatalnál is.

2006 januárjától Posta István az ENSZ központi ellenőrző szervezetében (Joint Inspection Unit – Genf) felügyelő (D2). Eddig a Külügyminisztérium főosztályvezető-helyettese volt, előtte a New York-i Magyar ENSZ-misszió követ. A szervezet feladata az ENSZ-rendszer együttműködésének, hatékonyságának ellenőrzése, az átfedések kiküszöbölése stb.

A titkárságon dolgozók közül eddig a legmagasabb beosztást dr. Prandler Árpád nagykövet érte el, ő a nyolcvanas években hét évig a Leszerelési Főosztályon a főtitkárhelyettes helyetteseként dolgozott (D2), majd alkalmazásának utolsó fél évében az atomsorompó-szerződés

4. felülvizsgálati konferenciájának (1990) főtitkáráként kapta meg az ASG rangot. Elődje *Csillag Pál* (D2) volt öt évig. Prandler Árpád után hosszú ideig politikai beosztásban senki sem volt. Bizonyos szakmai területeken viszont jól állunk (például statisztika). Itt korábban is volt D1-es (igazgatóhelyettes) beosztású magyar: *Lukács Ottó* (a hatvanas) és *Kenessey Zoltán* (a hetvenes években). A hetvenes években az ENSZ Genfi Könyvtárának igazgatója (D1) csaknem hét évig *Rózsa György* volt, az MTA Könyvtárának későbbi igazgatója.

A hetvenes évek elején nyolc magyar tisztviselő dolgozott a titkárságon, köztük e sorok írója is, a Statisztikai Hivatalban 1971 és 1976 között, P2, majd P3-as beosztásban. Ez a létszám később csökkent, majd a nyolcvanas évek végétől nőtt. Az ENSZ Bécsi Hivatalában jelenleg egy magyar dolgozik.

A tagállamoknak, így Magyarországnak is, érdekük fűződik a pozíciószerzéshez nemcsak a titkárságon, hanem az egész ENSZ-családban. Megismerhető, hogy az adott szervezeten belül mi a gondolkodás iránya, milyen lehetőségek nyílnak az adott ország számára. Például az új, komplex békefenntartási missziók milyen összetételűek lesznek, itthon mire kell felkészülni. A szervezetben történő alkalmazás egyben kapcsolati tőke is. A vezető állások megszerzésének több feltétele van: a) az ország politikai érdekérvényesítő képessége; b) a költségvetéshez való hozzájárulás mértéke (mekkora befizető a tagállam); az ország ENSZ-képviselésének erőssége.

Magyarok az ENSZ-programokban és egyéb kapcsolódó szervezetekben

ENSZ Egyetem (UNU)

Simai Mihály akadémikus több fontos ENSZ-bizottság elnöke vagy alelnöke volt. Több éven át volt elnöke az ENSZ Egyetem Tanácsának Tokióban és igazgatója az ENSZ Egyetem Gazdaságfejlesztési Világintézetének Helsinkiben, kezdetben főtitkárhelyettesi (ASG) rangban. Később tanácsadóként dolgozott az ENSZ Transznacionális Központjában, az UNIDO-ban, az UNCTAD, a UNITAR, az UNESCO és az ILO keretében. 1976 és 1981 között az ENSZ Társaságok Világszövetségének elnöke volt, jelenleg a WFUNA tiszteletbeli elnöke és a Magyar ENSZ Társaság elnöke.

ENSZ Fejlesztési Program (UNDP)

Mizsei Kálmán 2001 óta a UNDP egyik regionális igazgatója (Európa és a FÁK) főtitkárhelyettesi (ASG) rangban, New Yorkban.

ENSZ Gyermek Alapja (UNICEF)

A UNICEF apparátusában (New Yorkban) *Fajth Gáspár* vezető közgazdászként dolgozik (P-5), ezt megelőzően az UNICEF firenzei kutatóközpontjának volt a munkatársa. A rendszerváltás előtt főleg vízügyesek dolgoztak szakértőként a terepen.

ENSZ Továbbképző és Kutató Intézete (UNITAR)

A hetvenes években *Szalai Sándor* akadémikus (szociológus) az akkor New Yorkban (ma Genfben) székelő UNITAR egyik igazgatója (D1) volt.

Átfogó Atomcsend Szerződés Szervezete (CTBTO)

Az Átfogó Atomcsend Szerződés Szervezete (CTBTO) Előkészítő Bizottságának 270 fős titkárságán két magyar dolgozik. A legmagasabb beosztást *Tóth Tibor* nagykövet, a szervezet vezetője foglalja el. A nemzetközileg is nagy tekintélynek és ismertségnek örvendő leszerelési szakember 2005 augusztusában foglalta el beosztását, ami főtítkárhelyettesi (USG) szintnek felel meg. Az általa vezetett szervezet a kísérleti atomrobbantások teljes körű tilalmát elrendelő szerződés végrehajtását ellenőrzi. Ma az egyetlen magyar, aki egy globális hatáskörű nemzetközi szervezetnek az első embere.

Nemzetközi Atomenergia-ügynökség (IAEA)

A mintegy 2200 fős apparátusában húsz magyar dolgozik. Kiemelést érdemel, hogy *Cservény Vilmos* személyében honfitársunk áll a IAEA Külügyi Hivatalának élén. Bécs tekintetében a IAEA-ban van a legjobb pozíciók, ebben Magyarország földrajzi arányát meghaladó szinten vagyunk képviseltetve. Ennek az magyarázata, hogy atomerőművel bíró országgént az átlagosnál több jól képzett szakértőnk dolgozik az IAEA illetékességébe tartozó területeken.

Nemzetközi Bíróság

1993-tól *Herczegh Géza Gábor* akadémikus, korábbi alkotmánybíró kilenc éven át az ENSZ hágai Nemzetközi Bíróságának tagja (USG) volt.

ENSZ Menekültügyi Főbiztossága (UNHCR)

A P kategóriában a központban és a terepen sincs ma magyar alkalmazott. A budapesti regionális irodában nyolc magyar dolgozik. Korábban *Györke József* volt igazgatóhelyettes (D1) Kijevben és Moszkvában.

Volt-Jugoszláviai Büntető Törvényszék

Dr. Prandler Árpád nagykövet 2006 tavaszától a Hágában székelő törvényszék ad litem bírāja főtítkárhelyettesi (USG) beosztásban előreláthatólag 2008 végéig.

Magyarok az ENSZ szakosított intézményeiben

Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO)

Az ILO központjában három magyar dolgozik P kategóriában. Az ILO budapesti szubregionális irodájában 19, a 32 fős teljes létszámból. *Héthy Lajos* (államtitkár) néhány éve szakértőként (D1) dolgozott Boszniában.

ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete (FAO)

A FAO központjában (Róma) jelenleg nincs magyar alkalmazott. *Vándor Péter* 1990-től folyamatosan, jelenleg is Afrikában dolgozik a FAO országképviselő, D1 pozícióban, (Zöldfoki-szigetek, Ruanda, jelenleg Mozambik). Eddigi a legmagasabb beosztásban *Ay János* dolgozott (D2) a Statisztikai Igazgatóság vezetőjeként (1992–1994), azt megelőzően a Statisztikai Elemzési Osztály vezetője volt 1986–1992 között D1-es beosztásban (itt elődje *Párniczky Gábor* volt 1983 és 1986

között). 1970–1971-ben Szudánban volt szakértő (P4), 1980–1982-ben Mozambikban. Rövid ideig Iránban és Afganisztánban is dolgozott. Korábban a FAO-ban öt-hat, de később még három munkatárssal is évtizedekig az úgynevezett túlképviselt kategóriába tartoztunk, jelenleg alulképviseltek vagyunk. FAO-szakértőként több tucat magyar dolgozott a fejlődő országokban, például halászati területen is. A FAO budapesti szubregionális irodájában 23 főből tíz magyar.

Egészségügyi Világszervezet (WHO)

Jelenleg öt magyar dolgozik a genfi központban, alacsonyabb beosztásokban. Korábban *Jakab Zsuzsanna* volt sokáig a legmagasabb beosztásban, ő a Koppenhágai Iroda egyik igazgatója volt, jelenleg az Európai Unió egyik szervezetének, az ECDC-nek (European Centre for Disease Prevention and Control) az igazgatója. Többen dolgoztak korábban egy-két évig szintén Koppenhágában szakértőként (például *Kökény Mihály* – jelenleg a WHO EURO Standing Committee állandó tagja vagy *Makara Péter*). *Pusztai Zsófia* a WHO budapesti irodájának a vezetője.

Egyetemes Postaegyesület (UPU)

Magyarország a 22 alapító ország egyike volt (1874. okt. 9.) jelenleg az UPU Nemzetközi Irodájában állandó foglalkoztatottként nem dolgozik magyarmunkatárs 1975 és 1981 között első titkárként, majd tanácsoshelyettesként és egyben a jogi osztály helyettes vezetőjeként dolgozott a Magyar Posta korábbi nemzetközi vezetője, *Oláh László*.

ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete (UNESCO)

Két magyar dolgozik jelenleg Párizsban: *Szöllősi-Nagy András* Director és Deputy Assistant Director-General, a vízügyekért felelős a Természettudományok Szektorban és *Bognár Gyula* Chief of Unit, ADMIN Szektor, ő az UNESCO számítástechnikai rendszeréért felelős. Korábban hét magyar dolgozott az UNESCO-ban, ezt ma nem tudjuk elérni. Nemrég tértek haza normális nyugdíjazás során *Kovács Máté* (kultúra), *Vásárhelyi Pál* és *Hunya Péter* (informatika-információ). *Jóó Rudolf* Director, Social Sciences sajnos Párizsban halt meg három éve.

Meteorológiai Világszervezet (WMO)

Eddig hárman dolgoztak itt, összesen mintegy 35 év időtartamban. *Czelnai Rudolf* akadémikus volt a WMO harmadik embere a nyolcvanas években, főtitkár-helyettesi (ASG) rangban. 1967–1968-ban ENSZ-szakértő Kelet-Afrikában. Ma nincs magyar alkalmazott a központban.

Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO)

A legmagasabb beosztásban *dr. Bogsch Árpád* (1919–2004), a Szellemi Tulajdon Világszervezetének (WIPO) főigazgatója dolgozott. 1970-től a WIPO második aligazgatója, majd 1973-tól a WIPO főigazgatójává nevezték ki. „Bogsch Árpád nemcsak a WIPO alapítója volt, hanem a modern szellemi jogok rendszerét is kidolgozta” – emlékezett meg róla *dr. Kamil Idris*, a szervezet mostani főigazgatója. Jelenleg két magyar, *Karetka Gábor* (Head, Knowledge Management Center and e-library) és *Makádi András* (Deputy Director, IT Technical Service, IT Division) dolgozik e szervezetben. Korábban *dr. Boytha György* a Fejlődő Országok Szerzői Jogi Osztályának volt a vezetője 1977 és 1981 között (P4), majd a Szerzői Jogi Főosztály vezetője 1981 és 1983 között

(P5), végül Szerzői Jogi Igazgató (D1) 1985-ig. Ebben a beosztásban követte őt *id. dr. Ficsor Mihály*, a WIPO osztályvezetője (1985–1991), majd főosztályvezetője 1991 és 1994 között, végül a Nemzetközi Irodának a főigazgató-helyettese (Assistant Director General, 1993–1998). Vezető beosztásban volt még *Bobrovsky Jenő* (D1) is. Szűcs András P3-as beosztásban dolgozott.

Világbank és Nemzetközi Valutaalap (IMF)

A Világbankba és a Nemzetközi Valutaalapba történt felvételünk (1981) után fokozatosan kerültek magyar szakemberek a két szervezet apparátusába. Az 1990-es években 10-15 fő dolgozott a Világbanknál, ma ez a szám 15. Kelet-Közép-Európából a legtöbben Magyarországból és Lengyelországból dolgoznak a Világbanknál. Legmagasabb, igazgatói beosztásba eddig hárman kerültek: *Csáki Csaba* akadémikus, a Marx Károly Közgazdaság-tudományi Egyetem (ma Budapesti Corvinus Egyetem) korábbi rektora 1991-től 2004-ig, *Bokros Lajos* (volt pénzügyminiszter) 1996 és 2002 között, míg *Lővei László*, aki az 1980-as évek közepe óta van a Világbanknál, nemrég lépett elő igazgatói beosztásba. Osztályvezetői beosztásban jelenleg hárman vannak: *Sipos Sándor*, *Molnár Éva* és *Dobozi István*.

A Nemzetközi Valutaalaponál ma néhány magyar dolgozik, közülük *Székely István* igazgató-helyettes.

E két szervezetnél más a besorolási rendszer, mint az ENSZ Titkárságon.

ENSZ Iparfejlesztési Szervezete (UNIDO)

Bécsben jelenleg hat magyar dolgozik. UNIDO-szakértőként több tucat magyar dolgozott a fejlődő országokban.

Magyar képviselők nemzetközi (ENSZ) tanácskozó testületekben, illetve azok élén

- 1954 A magyar kormány közli az ENSZ főtitkárával, hogy megfigyelőt küld az ENSZ IX. ülészakára *Szarka Károly* washingtoni magyar követ személyében.
- 1954 Genfben az ENSZ Társaságok Világszövetségének (WFUNA) közgyűlésén *Molnár Erik* vezetésével magyar küldöttség vesz részt.
- 1955 A Magyar Népköztársaság az ENSZ Közgyűlés X. ülészakára megfigyelőként delegálja *Szarka Károly* washingtoni követet. A Magyar Népköztársaságot december 14-én felveszik az ENSZ-be. *Szarka Károly* a magyar ENSZ-küldöttség vezetője december 20-án tartja bemutatkozó beszédét a közgyűlésben.
- 1955 Az UNESCO és a nemzetközi nevelésügyi iroda közös rendezésében zajlik a XVIII. Nemzetközi Közoktatásügyi Értekezlet Genfben, ezen magyar delegáció is részt vesz *Jóboru Magdának*, az oktatási miniszter első helyettesének vezetésével.
- 1956 *Kós Péter* rendkívüli követet és meghatalmazott minisztert az Elnöki Tanács megbízza a washingtoni magyar követség vezetésével, és egyidejűleg kinevezi a Magyar Népköztársaság állandó ENSZ-képviselőjévé.
- 1959 *Száll József* tanácsost a Magyar Népköztársaság UNESCO-képviselőjévé nevezik ki, és megbízzák a párizsi képviselőlet vezetésével.
- 1960 *Kádár János*, a MSZMP KB első titkára, államminiszter vezetésével elutazik New Yorkba a magyar ENSZ-küldöttség. *Kádár János* beszédet mond az ENSZ Közgyűlés XV. ülésza-

- kán a béke és a gyarmati rendszer kérdéseiről, állást foglal Kína ENSZ tagságáról. A magyar kérdést érintve a „nemzetközi reakció erői által külföldről szervezett ellenforradalmi puccsnak” nevezi a forradalmat.
- 1964 *Bokorné dr. Szegő Hanna* az ENSZ Nők Helyzetével Foglalkozó Bizottságának tagja lesz.
- 1965 *Szarka Károly* külügyminiszter-helyettes az Európai Gazdasági Bizottságban (ECE) a magyar soros elnökségi tisztség betöltője volt.
- 1968 Az ENSZ Közgyűlése két évre a Biztonsági Tanács nem állandó tagjai közé választotta Magyarországot – hazánkat *Csatornai Károly* nagykövet, állandó ENSZ-képviselő képviselte.
- 1969 Az ENSZ Nők Státusával Foglalkozó Bizottságának *Bokorné dr. Szegő Hanna* lett az elnöke.
- 1972 *Szarka Károly* ENSZ-nagykövet az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsában (ECOSOC) elnöki tisztséget töltött be.
- 1973 *Szarka Károly* külügyminiszter-helyettes töltötte be a Speciális Politikai Bizottság elnöki tisztségét.
- 1974 *Bogsch Árpád* lett a Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) főigazgatója.
- 1975 *Iván Endre* lett az ENSZ Fejlesztési Programja (UNDP) kormányzótanácsának elnöke.
- 1976 *Simai Mihály* akadémikust, a Magyar ENSZ Társaság főtítkárárt az ENSZ Társaságok Világszövetsége elnökének választják. Ezt a tisztséget 1982-ig tölti be.
- 1982/83 *Hollai Imre* külügyminiszter-helyettes az ENSZ Közgyűlés 37. ülészakájának elnöke egy évig (az ENSZ-családban ez a legmagasabb rang).
- 1982 *Lamm Vanda* az ENSZ CEDAW (Egyezmény a Nők Elleni Megkülönböztetés Kiküszöböléséről) bizottsági tagjaként dolgozott. 1984-ig *dr. Bartha Ferenc* az Európai Gazdasági Bizottság (ECE) elnöki tisztségének betöltője, miután Magyarország látta el a soros elnökséget.
- 1982 *Simai Mihály* akadémikust, a Magyar ENSZ Társaság elnökét az ENSZ Társaságok Világszövetségének tiszteletbeli elnökének választják.
- 1983 *Gömbös Ervint*, a Magyar ENSZ Társaság főtítkárárt az ENSZ Társaságok Világszövetsége alelnökének választják négy évre – majd 1991-ben ismét.
- 1991 *Antall József* miniszterelnök beszédet mondott az ENSZ Közgyűlés előtt.
- 1992 Magyarország két évre az ENSZ Biztonsági Tanács tagja lett – hazánkat *Erdős André* nagykövet, állandó ENSZ-képviselő képviselte. Novemberben Erdős André az ENSZ Biztonsági Tanács elnöke volt.
- 1993 *Göncz Árpád* köztársasági elnök beszédet mondott az ENSZ Közgyűlése előtt.
- Solt Pál* az Emberi Jogok Bizottságának elnöke lett.
- 1997 *Lotz Károly* miniszter, majd *Náray Péter* miniszter töltötte be az Európai Gazdasági Bizottság (ECE) elnöki tisztséget, miután Magyarország soros elnökséget látott el.
- 2000 *Mádl Ferenc* köztársasági elnök beszédet mondott az ENSZ Közgyűlése előtt.
- 2004 Az ENSZ Világúrbizottsága első alelnöki tisztségére *Both Elődöt* javasolták. (1997 óta képviseli Magyarországot az ENSZ Világúrbizottságában (COPUOS). 2006-ban két évre a Világúrbizottság első alelnökévé választották.)
- 2005 *Sólyom László* köztársasági elnök beszédet mondott az ENSZ Közgyűlés előtt.

Békefenntartók

Az ENSZ békefenntartó műveletei

A béke fenntartása valóban nemzetközi vállalkozás. A békefenntartó személyzet – katonák, polgári rendőrség, választási szakértők, aknamentesítők, az emberi jogok ellenőrzői, a civil ügyek és a kommunikáció szakértői – soknemzetiségű.

Az ENSZ békefenntartó műveleteit a Biztonsági Tanács hozza létre, ahol a döntések esetén alkalmazható a tanács öt állandó tagjának (Egyesült Államok, Egyesült Királyság, Franciaország, Kína, Orosz Föderáció) vétőjoga. A tanács dönt a művelet mandátumáról, méretéről, hatásköréről és időtartamáról a főtitkár ajánlása alapján, beleértve a pénzügyi információt is, amelyet a főtitkár szolgáltat. A közgyűlés szavaz a művelet költségvetéséről.

A tanács határozza meg a békefenntartók feladatait, alkalmazkodva az adott szituációhoz. Felügyelhetik a tűzszünet betartását, alakíthatnak ütközőzónát, segíthetnek a korábbi ellenfeleknek a békeegyezmény megvalósításában, védhetik a humanitárius segélyek szállítását, közreműködhetnek a korábbi harcosok leszerelésében és a normális élethez való visszatérésben, aknamentesítő programokat indíthatnak, felügyelhetik vagy levezényelhetik a választásokat, képezhetik a polgári rendőrséget és felügyelhetik az emberi jogok betartását. Az ENSZ-missziókat arra is megkérték már, hogy vállalják át bizonyos területek átmeneti igazgatását, ahogy az történt Kelet-Timorban a függetlenné válási folyamatban, 2002-ben.

Az ENSZ műveletében részt vevő csapatok általában viselhetnek könnyű fegyverzetet, de a használat szigorú szabályokhoz kötött. A fegyvert csak önvédelemre lehet használni, vagy ha egy fegyveres csoport meg akarja gátolni a békefenntartókat feladatuk teljesítésében. Az erő alkalmazása ritka a békefenntartó csapatoknál, és mindig nehéz döntéseket és vitát jelent. A békefenntartó leghatékonyabb „fegyvere” a nemzetközi közösség támogatása.

Ki vezeti az ENSZ békefenntartó műveleteit?

A műveleti irányítás az ENSZ kezében van, mivel az ENSZ-békefenntartók a Biztonsági Tanács fennhatósága alatt tevékenykednek. A főtitkár, a tanács egyetértésével misszióvezetőt, valamint katonai parancsnokot vagy katonai főmegfigyelőt nevez ki. A misszióvezető jelentést tesz a főtitkárnak, ő pedig a Biztonsági Tanácsnak jelent.

A kormányok önkéntes alapon ajánlanak katonai és polgári rendőrségi személyzetet a békefenntartó műveletekhez, minden esetben külön-külön. Minden kormány megtartja saját emberei felett a hatalomgyakorlás végső jogát. A nemzeti kontingens a saját parancsnoka alatt szolgál. Minden egyenruhás a saját nemzeti egyenruháját viseli. A kék sisak vagy sapka (beré) és az ENSZ-kitűző azonosítja az ENSZ-békefenntartókat. Nincs hűségeskü az ENSZ-hez.

Magyar katonák ENSZ-békefenntartó műveletekben

A fentiekből az is következik, hogy a békefenntartók nem „igazi ENSZ-alkalmazottak”, misziójuk során is hazai fennhatóság alatt maradnak, fizetésüket is a küldő kormány fedezi. A magyar hadsereg az 1980-as évek végén kapcsolódott be az ENSZ békefenntartó műveleteibe. Azóta 441 katona teljesített (teljesít) szolgálatot különféle missziókban (ez a szám ismételt kiküldetéseket is tartalmaz). Jelenleg 105 fő van külföldi szolgálatban. Kiemelten fontos beosztást a következő személyek töltöttek be: *Bali József* (jelenleg védelempolitikai szakállamtitkár) 1999 és 2000 között az ENSZ Indiai–Pakisztáni Katonai Megfigyelő Csoport (UNMOGIP CMO) parancsnoka volt. *Török László* (posztumusz dandártábornok) az ENSZ UNOMIG Grúziai Missziójának parancsnokhelyetteseként szolgált. *Száraz György* (vezérőrnagy) a MINURSO (ENSZ Nyugat-szaharai Ellenőrző Misszió) katonai parancsnoka volt 2002 és 2005 között. *Forgács László* ezredes 1993–1994-ben UNAVEM II/III – Sector Commander, majd több misszióban is szolgált. Az ENSZ Titkárság Békefenntartó Műveletek Főosztályán (DPKO) dolgozott *Papp István* alezredes 1999–2002 (P4) és *Kövecz István* őrnagy, 2001–2005 (P3). *Pallós László* alezredes 2004-től 2007-ig (P4), *Baksa Roberta* orvos alezredes – 2006 januárjától Medical Support Officer (P4) – dolgozik ott. Baksa alezredes 2005-ben a ciprusi békefenntartó misszió vezetőorvosa volt egy évig. A missziók felsorolását és az abban való magyar részvételt az alábbi táblázatok tartalmazzák.

Befejezett missziók

1977–2003

Fsz	Misszió neve	Feladata	Részvétel ideje	Fő
1.	UNIIMOG	A Kuvait iraki megszállását követő időben a tűzszüneti szerződés betartásának ellenőrzése	1988–1991	43
2.	UNSCON	Az öbölháború után az iraki tömegpusztító fegyverek leszerelésének ellenőrzése	1991	2
3.	UNAVEM UNAVEM II UNAVEM III MONUA	Az angolai polgárháború során kötött tűzszüneti szerződés betartásának ellenőrzése, fegyverek begyűjtése	1991–1999	55
4.	ONUMOZ	Tűzszüneti ellenőrzés, leszerelés (Mozambik)	1992–1994	41
5.	UNOMIL	Megfigyelő misszió (Libéria)	1993	1
6.	UNOMIR	Az Uganda és Ruanda közötti tűzszüneti szerződés betartását ellenőrző megfigyelő misszió	1993–1994	4
7.	UNMOT	Megfigyelő misszió (Tádzsikisztán)	1995	1
8.	UNMOGIP	Az India és Pakisztán közötti tűzszüneti szerződés betartásának ellenőrzése	1999–2000	1
9.	UNIKOM	Az Irak és Kuvait közötti tűzszüneti szerződés betartását ellenőrző megfigyelő misszió	1991–2003	72

1994 és 2006 közötti missziók

Fsz	Misszió neve	Feladata	Részvétel ideje	Fő
1.	UNOMIG	Egyesült Nemzetek Szervezete Grúziai Megfigyelő Misszió Grúz–abház tűzszüneti szerződés betartásának ellenőrzése	1994. 01. 24.	66 (2006-ban 7 fő)
2.	MINURSO	Egyesült Nemzetek Szervezete Misszió a Nyugat-szaharai Választásért (Nyugat-Szahara) (Force Commander 2002–2005, Száz György vezérőrnagy)	1999. 08. 11.	22 (2006-ban 7 fő)
3.	UNMIK	Egyesült Nemzetek Szervezete Koszovói Misszió KFOR Összekötő (Koszovó)	1997. 07.	5 (2006-ban 1 fő)
4.	UNFICYP	Egyesült Nemzetek Szervezete Ciprusi Békefenntartó Erők	1995. 11. 14.	122 (2006-ban 84)
5.	UNIFIL GIS (Libanon) Naqoura	Az ENSZ Libanoni UNIFIL missziója, a parancsnokságán működő Térképész Informatikai Szolgálatban (Geographic Information Service – GIS) történő szolgálatteljesítésre.	2006.	Terv: 6 fő

Magyar rendvédelmi erők ENSZ békefenntartó műveletekben

Eddig 424 rendvédelmi szakember (rendőr) vett részt békefenntartó műveletekben, az alábbi felosztás szerint. (Ez a szám ismételt kiküldetéseket is tartalmaz.)

1989–1990 *Namíbia*, (Délnyugat-Afrika SWA) UNTAG 22 fő. A kontingensparancsnok, *Gál Gáspár Tamás* r. alezredes (nagykövet) a Dél-Namíbia Körzet parancsnoki beosztását látta el.

1992–1993 *Kambodzsa*, UNTAC 129 fő. A kontingensparancsnok, *dr. Boda József* r. alezredes Prey Veng tartományban tartományi rendőrfőnök beosztást töltött be.

1994 *Mozambik*, ONUMOZ 20 fő. A kontingensparancsnok, *dr. Boda József* r. alezredes a Déli Körzet (beleértve MAPUTO) parancsnokhelyettese, *Varsányi Zsolt* r. őrnagy a Rendőri Megfigyelők Gépjármű Szolgálatának parancsnoki beosztását látta el.

1994–1999 *Angola*, UNAVEM I–II–III. 38 fő. Kontingensparancsnok *Temesi László* r. őrnagy, őt követte *Vass György* r. őrnagy.

1995–1996 *Nyugat-Szahara*, MINURSO 19 fő, majd 1999–2001 hét fő. Kontingensparancsnok *dr. Nagy Zoltán* r. alezredes, *Smodics György* r. százados, valamint *Tószegi Lajos* r. ezredes.

1996–2003 *Bosznia-Hercegovina*, UNMIBH 155 fő. Kontingensparancsnok *dr. Boda József* r. alezredes, *Tószegi Lajos* r. ezredes, *Pallagi Imre* r. alezredes, *Debreceni Nándor* r. alezredes, valamint *Balatonai Zoltán* r. őrnagy. Több kontingensparancsnok tartományi rendőrfőnök beosztást is ellátott.

1999– *Koszovó*, UNMIK harminc fő. Kontingensparancsnok *Pallagi Imre* r. alezredes, *Smodics György* r. őrnagy, *Gulyás Sándor* r. alezredes, *dr. Szabó Károly* r. alezredes, továbbá *dr. Baksa László* r. alezredes.

2002–2003 *Tádzsikisztán*, UNTOP, *dr. Nagy Árpád* r. ezredes a misszió rendőri tanácsadó beosztását látta el.

2004–2005 Grúzia, UNOMIG három fő. A misszió rendőri vezetője dr. Boda József r. ezredes.

2002–2005, dr. Kis Annamária r. alezredes az ENSZ Titkárság Békeműveletek Főosztályán (DPKO) teljesített külszolgálatot.

Jelenleg, egyéni pályázattal, ENSZ-alkalmazási szerződéssel három-négy volt rendőr dolgozik ENSZ-hivatalokban, -missziókban különböző biztonsági beosztásokban.

Összegzés

Tisztviselők és szakértők delegálása az ENSZ-hez, illetve szakosított szervezeteihez nem csak ezen szervezeteknek jelent hasznot és támogatást. Ezek a szervezetek szakmai és politikai találkozhelyek is, a tapasztalatszerzés és a tapasztalatok kicserélésének fórumai. Fontos feladat, hogy a külföldi munkavállalás során szerzett – szakmai, politikai, az ENSZ-re vagy az adott országra vonatkozó – széles körű ismeretek hazai hasznosítását segítsék és hatékonyabbá tegyék. Gyümölcsozttetni kell azt a lehetőséget is, hogy mind a volt, mind a jelenlegi tisztviselőknél és szakértőknél keresztül segítsék Magyarország és az ENSZ szervezetei közötti kapcsolatok erősítését. A fentiek alapvető feltétele a jelenleginél tudatosabb, tervszerűbb és szervezettebb, intézményesített hazai személyzeti munka, valamint fokozottabb együttműködés a nemzetközi szervezetekkel az ilyen jellegű kiküldetések esetében. Gyakran az esetlegesség, a véletlenszerűség jeleivel találkozhatunk e téren. Meg kell említeni, hogy a rendszerváltozás előtt csak az illetékes főhatóság (az adott minisztérium) és esetenként a Külügyminisztérium támogatásával lehetett valaki ENSZ-tisztviselő vagy -szakértő. Ma bárki szabadon pályázhat bármely szervezet bármely állására. A magasabb, főleg politikai állások betöltéséhez most is kell a kormányzat támogatása.

Bizonyára az ENSZ-nek – amely magában foglalja alkalmazottjait is – még sokat kell tennie azért, hogy célját és ígértét valóra váltsa. Ismerve azonban az ENSZ-tisztviselők és -szakértők képességeit és elhivatottságát, bizonyos, hogy nap mint nap – még ha esetenként alig észrevehetően is – az alapokmányban megfogalmazottakat viszik át a valóságba. Nincs semmi kétségem a felől, hogy munkájuk segíti az emberi társadalom és a nemzetek közti kapcsolatok átalakítását, megváltoztatását.

Felhasznált irodalom

Alapvető tények az ENSZ-ről. Budapest: Magyar ENSZ Társaság, 2000.

Az ENSZ-család és Magyarország (szerk. Gömbös Ervin). Budapest: Magyar ENSZ Társaság–ENSZ-akadémia, 1997.

Az Egyesült Nemzetek Alapokmánya és a Nemzetközi Bíróság Alapszabálya. Budapest: Magyar ENSZ Társaság, 1992.

Blahó András–Prandler Árpád: *Nemzetközi szervezetek és intézmények* (szerk. Prandler Árpád), 2. átdolgozott kiadás, Budapest: Aula, 2005.

Egy történelmi kísérlet: az ENSZ 60 éve (összeáll. és szerk. Bajnokné Benyhe Judit–Fodorné Tímár Anna–Káposztás Edit–Tomcsányi Zsuzsanna). Budapest: Országgyűlési Könyvtár, 2005.

25 év az ENSZ-ben. Budapest: Magyar ENSZ Társaság, 1980.

Az ENSZ honlapja (www.un.org).